

॥ कथालक्षणम् ॥

॥ हरिः ओं ॥

नृसिंहमखिलाज्ञानतिमिराशिशिरघृतिम् ।
सम्प्रणम्य प्रवक्ष्यामि कथालक्षणमञ्जसा ॥ १ ॥

वादो जल्पो वितण्डेति त्रिविधा विदुषां कथा ।
तत्त्वनिर्णयमुद्दिश्य केवलं गुरुशिष्ययोः ॥ २ ॥

कथाऽन्येषामपि सतां वादो वा समितेः शुभा ।
ख्यात्याद्यर्थं स्पर्धया वा सतां जल्प इतीर्यते ॥ ३ ॥

वितण्डा तु सतामन्यैस्तत्त्वमेषु निगूहितम् ।
स्वयं वा प्राश्निकैर्वादे चिन्तयेत् तत्त्वनिर्णयम् ॥ ४ ॥

रागद्वेषविहीनास्तु सर्वविद्याविशारदाः ।
प्राश्निका इति विज्ञेयाः विषमा एक एव वा ॥ ५ ॥

अशेषसंशयच्छेत्ता निःस्संशय उदारधीः ।
एकश्चेत् प्राश्निको ज्ञेयस्सर्वदोषविवर्जितः ॥ ६ ॥

एको वा बहवो वा स्युर्विष्णुभक्तिपराः सदा ।
विष्णुभक्तिर्हि सर्वेषां सद्गुणानां स्वलक्षणम् ॥ ७ ॥

पृष्टेनागम एवादौ वक्तव्यः साध्यसिद्धये ।
नैषा तर्केणापनेया मतिरित्याह हि श्रुतिः ।
अन्यार्थ एवागमस्य वक्तव्यः प्रतिवादिना ॥ ८ ॥

ऋग्यजुस्सामाथर्वाश्च भारतं पञ्चरात्रकम् ।
मूलरामायणं चैव सम्प्रोच्यन्ते सदागमाः ॥ ९ ॥

अनुकूलाः य एतेषां ते च प्रोक्ताः सदागमाः ।
अन्ये दुरागमा नाम तैर्न साध्यं हि साध्यते ॥ १० ॥

स्वपक्ष आगमश्चैव वक्तव्यः प्रतिवादिना ।
तस्याप्यन्यार्थता साध्या वादिना स्वार्थसिद्धये ॥ ११ ॥

अन्यार्थता निराकार्या स्वागमस्य विनिश्चयात् ।
उपपत्त्यवकाशोऽत्र ह्यागमार्थविनिर्णये ॥ १२ ॥

वाद्यागमार्थे निर्णीत आगमार्थः परस्य तु ।
निर्णयः सहितैः पश्चात् ततो निश्चयेष्वनिर्णयः ॥ १३ ॥

प्रत्यक्षसिद्धेष्वर्थेषु प्रश्ने मामक्षजं वदेत् ।
ज्ञानं वा ज्ञानसिद्धेषु नानुमां प्रथमं वदेत् ॥ १४ ॥

परतुष्टिकरं वाक्यं वदेतां यदि वादिनौ ।
न एवात्राऽगमो ज्ञेयः परतुष्टिर्हि तत्फलम् ॥ १५ ॥

एवं निर्णयपर्यन्तं वादे सुबहवोऽपि हि ।
घटयुश्चिरकालं च जल्पे यावत् परो जितः ॥ १६ ॥

तत्त्वनिर्णयवैलोम्यं वादे साक्षात् पराजयः ।
संवादे श्लाघ्यतैव स्यात् गुरुत्वमितरस्य च ॥ १७ ॥

तत्त्वनिर्णयवैलोम्ये निन्द्यो दण्ड्योऽथवा भवेत् ।
विरोधासंगति न्यून तूष्णींभावादिकैर्जितः ॥ १८ ॥

भवेज्जल्पे वितण्डायां न्यायो जल्पवदीरितः ।
संवादे दण्ड्यता न स्यात् वितण्डाजल्पयोरपि ॥ १९ ॥

पराजितत्वमात्रं स्यात् निन्द्यो दण्ड्योऽपि वाऽन्यथा ।
अनुवादादिरहित्यं नैव जल्पेऽपि दूषणम् ॥ २० ॥

विद्याहीनत्वलिङ्गेऽपि वादिनोः स्यात् पराजयः ।
तदभावात् नैव षट्कात् अन्यो निग्रह इष्यते ॥ २१ ॥

अन्तर्भावात् इहान्येषां निग्रहाणां इति स्म ह ।
विद्यापरीक्षापूर्वैव वृत्तिर्जल्पवितण्डयोः ॥ २२ ॥

स्खलितत्वादिमात्रेण न तत्रापि पराजयः ।
वाद जल्प वितण्डानां इति शुद्धं स्वलक्षणम् ॥ २३ ॥

आनन्दतीर्थमुनिना ब्रह्मतर्कानुसारतः ।

कथालक्षणमित्युक्तं प्रीत्यर्थं शार्ङ्गधन्वनः ॥ २४ ॥

सदोदितामितज्ञानपूरवारितहृत्तमाः ।
नरसिंहः प्रियतमः प्रीयतां पुरुषोत्तमः ॥ २५ ॥

॥ इति श्रीमदानन्दतीर्थभगवत्पादाचार्यविरचितं कथालक्षणं संपूर्णम् ॥